

OD PRÁVNÝCH DEJÍN NA ÚZEMÍ SLOVENSKA K SLOVENSKÝM PRÁVNÝM DEJINÁM

Jozef Beňa

1. Poznámky k terminológii a k pojmom

Pred prístupom k popisu a rozboru formovania vedného odboru právne dejiny na území Slovenska, (resp. k právnym dejinám na Slovensku; či k dejinám práva Slovenska) jeho evolúcie na slovenské právne dejiny, dovoľte úvodom poznámky dvojakého druhu:

1. terminologické, poznámky k rozlišovaniu pojmov: **a)** právne dejiny; **b)** historicko-právna veda a právna historiografia;
2. teoreticko-metodologické poznámky ako pristupovať k riešeniu problému vzniku a vývoja národných právnych dejín, etnického subjektu, národa, ktorý: **a)** nemal vlastný národný štát; **b)** nemal národné územie – jednoznačne vymedzené, uznané a rešpektované, teda neistý bol jeho národno-teritoriálny substrát; **c)** obýval územie štátnych útvarov, v ktorom ho prvý štát vyhlásil za „*národ nejestvujúci*“ (Uhorsko), ktorý ani v nasledujúcom štátnom útve v ČSR nebol ústavne a medzinárodne právne považovaný za svojbytný národ, a ktorý sa jeho štátotvorným národným spolusubjektom stal od r. 1945 (Košický vládny program), subjektom ústavného práva sa stal v roku 1968/1969, aby sa v r. 1992/1993 stal plnoprávnym subjektom ústavného a medzinárodného práva.

2. Právne dejiny

Na prvú poznámku, rozlišovať právne dejiny od historicko-právnej vedy a právnej historiografie odpovedáme tak, že právne dejiny Slovenska, ako objektívny fenomén ako jestvujúci právny poriadok, ako predmet skúmania historicko-právnej vedy boli právnymi dejinami Uhorska (uhorského štátu) resp. právnymi dejinami Československa (ČSR). Slovensko pre vznik a vývoj týchto právnych dejín poskytovalo svoje územie, obyvateľstvo, teda teritoriálny a personálny substrát. Uhorské a československé právne dejiny boli v súlade s touto odpoveďou „*právnymi dejinami na území Slovenska*“.

Vo vzťahu k „*uhorským právnym dejinám na území Slovenska*“ treba v súlade s pravdou, a upresňujúco dodať, že pojem „*územie Slovenska*“ bol národno-teritoriálne adekvátne a exaktne vymedzený vlastne retroaktívne so „*spätnou účinnosťou*“. Územie Slovenska bolo právne vymedzené a uznané až vznikom ČSR, jeho štátnymi hranicami. Až od vytvorenia ČSR, „*územie Slovenska*“ ako štátne územie Československa sa jednoznačne vyčlenilo z územia zaniknutého uhorského štátu a identifikovalo sa nie ako „*horné Uhorsko*“, nie po maďarsky ako „*Felvidék*“ (Horná zem, Horniaky), ale ako „*územie Slovenska*“, neoddeliteľná súčasť štátneho územia ČSR. Až za československej ústavnej garancie sa sformovalo „*územie Slovenska*“, geograficky a právne. Vo vzťahu k „*československým*

právnym dejinám na území Slovenska“ platí, že pojem „*územie Slovenska*“ bol určitý, a že československé právne dejiny vznikli súčasne so zemepisne teritoriálnym vymedzením pojmu územie Slovenska, ako národné územného útvaru. Predmet československých právnych dejín tohto obdobia vystupoval dualisticky, a to v podobe právneho poriadku platného na celom území Československa, teda aj na Slovensku, a v podobe československého právneho subporiadku platného iba na území Slovenska. Jestvovanie akoby „*slovenského právneho subporiadku*“ v československom právnom poriadku a ďalej úsilie o unifikáciu tohto právneho poriadku si vyžadovalo, a vyvolávalo potrebu poznania tohto „*slovenského subporiadku*“, jeho stavu a vývoja. Tak sa „*uhorské právo platné na Slovensku*“, ktoré sa recipovalo ako „*československý právny subporiadok na Slovensku*“, stalo predmetom československej právnej vedy, ale aj predmetom československej historicko-právnej vedy. Rešpektovanie osobitostí oboch právnych subporiadkov na území oboch častí štátu sa v rámci unitárneho československého štátu s dualistickým právnym poriadkom spojilo s formovaním vedomia a akceptovania termínu „slovenského“ práva na Slovensku, resp. až uznania „*slovenského práva*“ v československom práve.¹ Možno povedať, že sa tým „odštartoval“ vývoj k nemu, teda k slovenskému právu. Dosiahol sa v rámci uznávania medzinárodnej suverenity ČSR prvýkrát v rokoch 1944 až 1945 (legislatívnou činnosťou povstaleckej Slovenskej národnej rady) a druhýkrát v r. 1968 až 1969, federalizáciou štátu s dvomi národnými republikami. V uvedenom zmysle tak prebiehala evolúcia československých právnych dejín na území Slovenska s ich vyústením až do konštituovania Slovenskej socialistickej republiky ako súčasť Československej socialistickej republiky. Československé právne dejiny sa tak povýšili na úroveň ústavných dejín československej federácie, na právne dejiny národných republík, a ich spoločného štátu teoreticky v koexistujúcom vzťahu.

Právne normy, právne vzťahy, judikatúra a jurisprudencia vznikajúca a vyvíjajúca sa na území Slovenska sa tak v dvoch etapách, s dvomi vývojovými stupňami kvalifikovali za „**slovenské právne dejiny**“. Stupne vývoja československých právnych dejín na území Slovenska možno pomenovať ako: **a)** vymedzenie a právne garantovanie pojmu „*územie Slovenska*“; **b)** konštituovanie slovenskej národnej republiky v československej federácii; **c)** vytvorenie samostatnej Slovenskej republiky, spolu s Českou republikou ako právnych sukcesorov zaniknutého československého štátu. Vývojové stupne evolúcie slovenského národa možno vyjadriť aj v pojmoch definujúcich predmet dejín práva: dejiny československého práva na území Slovenska; dejiny československého práva v československej federácii; a dejiny československého práva v období dokonštituovania samostatných národných republík, teda dejiny zániku československého práva, začatia vývoja dejín práva jeho právnych nástupcov a to samostatných dejín českého práva a samostatných dejín slovenského práva. V úplnom právnom slova zmysle sa za „slovenské právne dejiny“ kvalifikoval až slovenský právny poriadok vyvíjajúci sa od konštituovania Slovenskej republiky ako suverénneho štátu a subjektu medzinárodného práva, teda od 1. januára 1993. Slovenské právne dejiny môžeme v tomto zmysle poznávať počnúc dňom 1. januára 1993. V období už viac ako dvoch desaťročí a menej ako jedno štvrtstoročie. Uvedená téza platí v tom prípade ak chápeme právo ako normatívny súbor, právny poriadok, ktorý je sankcionovaný štátom. V súčasnej právnej vede je to dominujúci, možno jediný vedecký prístup. V období štátne organizovanej asimilácie slovenského národa, v uhorskom už vlastne maďarskom štáte, v jeho predindustriálnej etape, predstavitelia slovenskej inteligencie, osobitne právnici uplatňovali, rozpracovávali, zaoberali sa a využívali aj ďalšie právne filozofické prístupy

k vymedzeniu, chápaniu a uplatňovaniu pojmu práva a to: **a)** historicko-právnu filozofiu, **b)** prirodzené právo, **c)** sociologickú právnu školu, **d)** psychologickú filozofiu práva, aj pri skúmaní právnych dejín.

3. Formovanie vedného odboru právnych dejín na Slovensku

Iná je situácia z hľadiska právnej histórie ako vedy, t. j. z hľadiska historicko-právneho, resp. z hľadiska formovania slovenských národných právnych dejín ako vedného odboru. História práva na úrovni a v podobe uhorskej feudálnej – zemianskej právnej histórie sa stala vednou disciplínou na Slovensku v 17. storočí.² Jej zakladateľom v Uhorsku bol F. A. Kollár.³ Na rozhraní 18. a 19. storočia sa v právnej histórii uplatňovali profesori právnických akadémií v Bratislave, Košiciach a v Prešove.⁴

Formovanie slovenských právnych dejín ako vedného odboru má iste dlhšie dejiny ako slovenské právne dejiny. Dejiny slovenskej právnej historiografie môžeme z časového hľadiska rozdeliť v zásade na tieto etapy:

Predhistória – do roku 1918

Obdobie do vytvorenia ČSR a do inkorporácie územia a obyvateľov Slovenska do ČSR v dvoch dimenziách, ako jeho nedeliteľnej teritoriálnej súčasti a obyvateľov ako československých štátnych občanov.

1. etapa – zakladateľské obdobie právnej historiografie na území Slovenska, a to od roku 1918 do roku 1948

Prvé obdobie bolo spojené so založením a činnosťou prvej československej univerzity na Slovensku, Univerzity Komenského, pôsobením (misiou) národnostne českých právnych historikov (profesorov Univerzity Karlovej jej Právnickej fakulty, na stolici československých právnych dejín a stredoeurópskych dejín práva.⁵ Výsledkami tejto vedeckej a pedagogickej misie bola účasť na výchove prvých slovenských právnikov vôbec, aj právnych historikov osobitne; a ďalej príspevok k vzniku historicko-právnej vedy na Slovensku, napokon vedecké výstupy ich žiakov, slovenských právnikov a historikov, ktorých práca a diela boli zakladateľskými počinmi už slovenskej národnej historickej právnej vedy.

2. etapa – od roku 1948 do roku 1992

Vývoj v tomto období bol charakterizovaný inštitucionalizovaním historicko-právnej vedy na Slovensku, ako súčasti československej právno-historickej vedy. Prejavilo sa to v podobe zriadenia oddelení právnych dejín na Ústavoch štátu a práva Slovenskej akadémie vied a československej akadémie vied; ďalej vedeckou prácou na Katedre dejín štátu a práva Právnickej fakulty UK v Bratislave a od r. 1973 aj na Právnickej fakulte Univerzity Pavla J. Šafárika v Košiciach.⁶ Uskutočnili sa viaceré významné vedecké podujatia (semináre, konferencie, práca na celoštátnych učebniciach), t. j. realizovala sa vedecká spolupráca v československých rozmeroch a kontexte. Rozsiahle, organizované (kooperované, ale aj koordinované) vedecké spolupôsobenie prinieslo svoje výsledky v podobe štúdií, článkov, monografií. Realizovali sa popri spoločných československých vedeckých výstupoch, konferencie aj na medzinárodnej úrovni (osobitne významnými a pravidelnými sa stali stretnutia slovenských, vzápätí československých a maďarských právnych historikov).

V priebehu štvrtstoročia, od roku 1959 do roku 1982 sa uskutočnilo 18 takýchto medzinárodných konferencií, striedavo v jednotlivých krajinách. Pôvodným impulzom pre začatie tejto spolupráce bol problém chápania a výkladu spoločnej uhorskej právnej histórie pre maďarských a pre slovenských právnych historikov. Od roku 1964 sa vytvoril širší rámec pravidelného historicko-právneho snemovania. Rozšírila sa tematika stretnutí o zásadné, príp. spoločné historicko-právne témy, rozširovala sa aj účasť právnych historikov na konferenciách. Pribudli predstavitelia dejín práva z Poľska a z Nemeckej demokratickej republiky. Pri niektorých mimoriadne významných témach, vzťahujúcich sa aj na ďalšie krajiny sa týchto konferencií zúčastnili aj právni historici z ďalších socialistických krajín, a to aj zo Sovietskeho zväzu, Juhoslávie, Bulharska, Rumunska. A účasť sa po r. 1964 rozšírila (pri niektorých témach) aj o historikov práva z Rakúska, zo Spolkovej republiky Nemecka a dokonca o bádateľov z Talianska, Belgicka a Holandska.⁷ Vytváral sa priestor pre stredoeurópske až európske stretávanie, vedeckú prácu, ktorý bol symptomatickým pre obdobie uvoľňovania (*détant*). Osobitne rezonovali výsledky konferencie o rakúsko-maďarskom vyrovnaní (1967); Právnickej vzdelanosti na Slovensku (1966 a 1971); Mestskom práve v 16. a 18. storočí v Európe (1979); Romanistická právna kultúra, socialistické právo (1979).

Obdobne ako život je jednotou protirečení, aj tieto diela, ktoré sa zaoberali novými témami, z jedného zorného uhla pohľadu, prinášali nové pramene poznania, ale boli tiež spoločensky, aj gnozeologicky (zjednodušene ideologicky) dobovo determinované. Čiastočne rozdielna však bola ich podoba v prvom desaťročí (poznačené stalinským schématicizmom), metodologicky otvorenejšie, ale so zreteľným triednym prístupom boli výstupy v šesťdesiatich rokoch a s úsilím o komplexnosť a štruktúrovanosť, v prístupoch a hodnoteniach sa vyznačovala táto historiografia v nasledujúcich dvoch desaťročiach. V priebehu rokov 1974–1989 sa pravidelne usporadúvali spoločné stretnutia katedrií dejín štátu a práva Právnických fakúlt Praha, Brno, Bratislava, Košice s témami vedeckými a pedagogickými.

3. etapa – vývoj od roku 1993

Symptomatické pre toto obdobie je kreovanie samostatných vedeckých odborov dejín práva (stále aj s názvom „*dejiny štátu a práva*“) v dvoch samostatných štátoch, v Slovenskej republike a v Českej republike. Akademický, resp. vysokoškolský základ slovenskej právnej historiografie sa tu početne rozmnožil o pracoviská na novovzniknutých Právnických fakultách v Banskej Bystrici, v Trnave a dvoch súkromných právnických fakultách so sídlom v Bratislave a v Sládkovičove. Na príslušných historicko-právnych pracoviskách týchto právnických fakúlt sa organizačne sústreďujú predstavitelia tvoriaci slovenskú právnu vedu, právnu historiografiu. Z hľadiska svojho pedagogického pôsobenia, vyučovaných predmetov, sa títo pracovníci zameriavajú predovšetkým na vedeckú právu v odbore národných právnych dejín na území Slovenska (pred rokom 1993) a na slovenské právne dejiny. Druhá podstatná časť sa venuje rímskemu právu súkromnému. A študujú, a publikujú sa aj výstupy z všeobecných dejín práva (dejiny verejného resp. dejiny súkromného práva). Zachoval sa však česko-slovenský integrujúci rozmer historicko-právnej spolupráce.

V tomto vzťahu zohráva pozitívnu rolu, v podobe tematicky koordinujúcej pôsobnosti „*Ústav právnych dejín*“ Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe, v podobe iniciovania zapojenia katedrií právnych dejín, najmä Právnickej fakulty Masarykovej univerzity

v Brne a Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave do riešenia významných medzinárodných grantových vedeckých historicko-právnych projektov.⁸

4. K periodizácii formovania právnej historiografie na Slovensku

Predhistória slovenskej historickej právnej vedy zahŕňa v podstate v celé obdobie 19. storočia. Tvorili ju individuality, osobnosti s veľkým vzťahom k národu, k jeho osudu. Prehľadne a približne ich možno roztriediť na autorov: **a)** obrán slovenského národa⁹ a pojednaní s problematikou štátoprávnej kontinuity (nie štátu, nie práva, ale) slovenského ľudu v dejinách uhorského štátu a spisov o slovenskom obyčajovom práve;¹⁰ **b)** stúpcov herderovsko-heglovskej filozofie a koncepcie vývoja európskych národov, t. j. štúrovcov, ktorí sa zaoberali vývinom prirodzeného práva národov (L. Štúr, J. Moravčík). V období neoabsolutizmu dospeli k učeniu historicko-právnej školy; **c)** Š. M. Daxner, a ďalej V. Sasinek a J. M. Hurban v memorandovom období (po r. 1861) pracovali na slovenskej historicko-právnej koncepcii a odmietli maďarskú interpretáciu historického práva; **d)** A. Ráth, ktorý venoval osobitnú pozornosť „slovenskému obyčajovému právu“ (1907). V rámci sociologickej filozofie práva, aj s určitými prvkami psychologickej školy práva hľadal slovenské právo v uhorskom štáte, neuznávajúcom slovenský národ ako právo žijúce zo zvykov, obyčají, právneho vedomia slovenského ľudu, ktoré je spolu s jazykom atribútom svojbytného národa.¹¹ V slovenskom obyčajovom práve žijúcom v živote ľudu dlhú dobu, každodenne, všeobecne a trvale sa zachovávanom (*usus longaevus*), pričom toto pravidlo prýštilo z ich presvedčenia, ktoré malo právnu náplň, a boli súčasne presvedčení že majú konať, správať sa tak ako práve konajú a správajú sa (*opinio necessitatis*), sa vyvodzovala osobitosť, faktor, z ktorého vyplývala slovenská individualita, národná svojráz. Vzťah k slovenskému obyčajovému právu (osobitne pravidlám správania sa, ktoré upravovali dedičské a rodinné právo) bol podrobený, v období práce na unifikácii československého občianskeho, skúške. Zaznamenali sa v nej pozoruhodné udalosti. Podpredseda slovenskej komisie pre unifikáciu občianskeho práva, ktorá pracovala v rokoch 1922–1923 A. Ráth, dovtedy ctiteľ obyčajového slovenského, národného práva dospel k záveru, že spravodlivosť a pravda už nie je v nových podmienkach civilizačného procesu industrializácie, urbanizácie, celkovej modernizácie totožná s dovtedajším obyčajovým právom slovenského ľudu, s normotvorným génom ľudu. Legislatíva sa v mene sledovania cieľa spravodlivosti musela opustiť dlhú dobu užívané pravidlá, zachovávané dovtedy a uznávané občanmi ako právne záväznými. Zmena názoru vyplývala zo zmeny vymedzenia pojmu práva. Mravnosť ľudu, jeho presvedčenie o ideálnom práve, bol podľa A. Rátha jedným koreňom práva, druhým bol kultúrny, hospodársky stupeň na ktorom národ stál. A právo je vyjadrením relácií týchto jeho dvoch prameňov a je aj regulátorom skutočného života. Pri odpovedi či zachovať už temer stáročiami vžitú slovenské dedičské a rodinné právo sa rozhodoval A. Ráth s ohľadom na kultúrny a hospodársky stupeň vývoja národa, slovenského ľudu a podľa funkcie práva, aby tento stupeň vývoja nie iba vyjadroval, ale aj menil, resp. prispieval k jeho zmene. Právo malo prispievať aj k zmene jeho kultúrneho a hospodárskeho života a korešpondujúco s tým aj k zmene jeho mravnosti, právneho vedomia a teda k zmene „pravdy národa“. Filozoficko-právne sa tak v slovenskej právnej vede reflektovala a vyjadrila priamo v legislatívnom procese kvalitatívne nová úroveň právneho myslenia z aspektu všeobecnej teórie práva, ktorá bola vyabstrahovaná z myšlienkového

procesu poznania špecifických znakov dejín slovenského obyčajového práva, z právnych dejín na území Slovenska vôbec. Spájala minulosť so súčasnosťou a prispievala k jeho budúcnosti. Z predvídania procesov vývoja nových právnych vzťahov, stimulovania týchto procesov aj tvorbou nových právnych inštitútov, eventuálne revidovanou legislatívou, mala sa dosiahnuť evolučná kontinuita práva, ktorá by vyjadrovala novú „pravdu národa“ a spravodlivosť už v nových ekonomických a sociálnych pomeroch. Slovenské obyčajové právo už dovŕšilo svoju úlohu atribútu slovenskej národnej osobitosti. V československom štáte ju malo plniť jeho zákonodarstvo.

Prvá etapa – zakladateľská etapa právnej historiografie na území Slovenska sa datuje od začatia prednášok na Právnickej fakulte UK v októbri 1921, je spojená s osobnosťami, menami a činnosťou dvoch profesorov, ktorí svojím univerzitným pôsobením plnili aj vzácné poslanie jej zakladateľov. Vedeckú a pedagogickú činnosť začali profesori Rudolf Horna a prof. Rudolf Rauscher na dvoch stoličiach (katedrách), ktoré sa ich prácou založili a otvorili, a to na stoliči právnych dejín československých (R. Horna) a stoliči stredoeurópskych dejín práva (R. Rauscher).

Pri založení Právnickej fakulty UK, jej seminára dejín práva československého, a tým aj právnych dejín na území Slovenska pôsobil aj prof. Richard Horna. Zdôraznil formatívne pôsobenie svojho predmetu na občiansky a odborný profil študenta a spájal ho aj „s povinnosťou každého československého právnika získať si obraz právneho vývoja svojej vlasti“. Vedecky a odborne sa venoval právnym dejinám Moravy, Sliezska a Slovenska v období feudalizmu. Spracoval čiastkové otázky právnej histórie na Slovensku. Konkrétne to bola monografia *Hranice republiky československé ve světle historie* (Br. 1924); *Príspevky k dějinám procesů s čarodějnicemi na západním Slovensku* (Br. 1928); *Monstrproces s čarodějnicemi v Šamoríně koncem 17. století* (Br. 1934); *Pranýře na Slovensku* (Br. 1937).

V štrnástom roku svojho pôsobenia, v akademickom roku 1933/1934 už profesorský zbor Právnickej fakulty UK ucelene reflektoval celkové plnenie svojho vedeckého a pedagogického poslania, príspevok jednotlivých disciplín, predmetov k jeho dosiahnutiu. Svoje poslanie videli vo výchove „*právnicka československého*“, vo vedeckom príspevku k tvorbe jednotného československého právneho poriadku a v poznávaní vedeckých problémov spojených so vzťahom právneho poriadku našej republiky s ostatnými stredoeurópskymi a osobitne slovanskými štátmi. Znela tak správa dekana, ktorým bol práve v týchto rokoch R. Rauscher. Za špeciálnu úlohu pre svoj predmet „*štúdium dejín verejného a súkromného práva v strednej Európe*“ sformuloval cieľ „*vystihnúť hlavných vývojových zásad a ideí, ktoré ovládali právny poriadok stredoveký a novoveký, v systematickom a syntetickom výklade, čítaním monografickej literatúry, ale najmä štúdiom prameňov*“. R. Rauscher viedol aj Ústav slovanských práv ako špecializované právno-historické vedecké pracovisko, a to od jeho založenia v r. 1927. Ako prvý sformuloval aj úlohy právnej histórie na Slovensku. Rudolf Rauscher bol autorom prvých slovenských právnych dejín, ktoré zakomponoval a pertraktoval v rámci dejín práva v strednej Európe¹² (1927). Zo seminára, ktorý viedol prof. R. Rauscher vyrástol aj Štefan Luby, študent fakulty, neskôr zakladateľská osobnosť slovenskej právnej historiografie. Ako poslucháč fakulty sa stal autorom diela *Liptovský a turčiansky register 1391* (Príspevok k otázke donačného systému na Slovensku), ktorý vydal prof. R. Rauscher na vlastné náklady (vydával tak aj práce ďalších svojich študentov). Vedecká a pedagogická práca R. Rauschera bola odmenená tým-

to mimoriadnym výsledkom vlastného žiaka. Podľa týchto výsledkov bol dvojnásobným zakladateľom: a to osobnosťou, ktorá bola svojim dielom priamo pri zrode právnej historiografie na Slovensku v období ČSR a osobnosťou, ktorá stála pri formovaní prvého slovenského vedeckého pracovníka, právneho historika.¹³

Všetky vedecké monografie R. Rauschera sa viažu na obdobie jeho pôsobenia na bratislavskej fakulte. Viaceré z nich, aj podľa svojho názvu, lokalizácie udalostí spĺňajú podmienky historicko-právneho bádania, ktorého predmet sa viaže na územie Slovenska. Sú nimi: *O regestu Varadínském* (Br. 1929); *Přehled dějin právních pramenů na Slovensku*, 1930; *O žilinském právu magdeburském z 1378* (Br. 1933); *Královská privilegia města Bratislavy ve stol. 13–14* (Br. 1937); *Trestní činy proti životu v uherském právu do počátku 16. století* (Br. 1937).

Do dejín právnej vedy sa zapísal ako významný slavista.¹⁴ Uplatnením porovnávacej metódy vo výskume dejín stredoeurópskych právnych sústav publikoval ďalšie významné diela.¹⁵ Rudolf Rauscher ako profesor Právnickej fakulty excelentným, vynikajúcim spôsobom, univerzálnym rozsahom právneho historika v oblasti českých právnych dejín (pokiaľ predmetom jeho diel bol právne normy a právne vzťahy do roku 1918), v oblasti právnych dejín na území Slovenska (resp. uhorských právnych dejín); v oblasti slovenských právnych dejín; a v oblasti stredoeurópskych právnych dejín, kultivoval dovtedy nepooranú pôdu budúcej slovenskej právnej historiografie. Poskytol pre jej rozvoj bohaté, možno povedať už predklíčené semeno a vychoval pre takúto sejbu aj povolajú osobnosť. V slovenskej právnej historiografii, v právnej vede si zaslúžil minimálne zaradenie do Encyklopédie Slovenska s primeranou charakteristikou¹⁶ a medailón v análoch Právnickej fakulty UK, na ktorej patril medzi najerudovanejších učiteľov.¹⁷

Historicko-právne práce učiteľov fakulty sa v tomto zakladateľskom období historicko-právnej vedy na území Slovenska sústreďovali na čiastkové otázky mestského, trestného, cirkevného, občianskeho, procesného a banského práva. Popri R. Rauscherovi a R. Hornovi ich autormi bol aj J. Markov, K. Krofta a mladší už národnostne slovenskí právnici J. Holák, E. Knappek, Š. Luby a J. Karpat. K položeniu základov štúdia dejín štátu a práva na území Slovenska prispel právne historiograficky, ako aj svojim osobným pôsobením na Univerzite Komenského aj prof. K. Krofta.¹⁸ Vysokoškolské učebné texty *Dějiny práva na Slovensku* vydal po oslobodení v roku 1945 v Prahe Václav Vančček.

Zakladateľom vedného odboru národných právnych dejín sa stal Štefan Luby. Po publikáciách z čias štúdia, už ako učiteľ fakulty sa stal autorom diela *Obyčajové právo a súdna prax* (civilistická štúdia) Bratislava 1939. Popri právnych dejinách sa v tom čase venoval aj platnému slovenskému súkromnému právu. Inšpiroval ho k tomu po prof. R. Rauscherovi ďalší profesor fakulty a to Augustín Ráth (habilitoval na Karlovej Univerzite, a ako prvý Slováč bol rektorom UK aj dekanom jej Právnickej fakulty). Š. Luby sa neskôr vyznal k tomu, že sa považoval za žiaka Augustína Rátha, so sociologickou orientáciou. Uvedené dve monografie Š. Lubyho plus veľké dielo *Dejiny súkromného práva na Slovensku* (1946), sa považujú za diela, ktorými sa kreovala a konštituovala slovenská právna historiografia, ktorej predmetom skúmania sa stalo právo platné na území Slovenska, resp. právo platné na Slovensku.

Časovo paralelne so Š. Lubym, vyrástol aj ďalší slovenský právny historik, ktorý bol prioritne romanistom, bol to Karol Rebro. Slovenské obyčajové právo bolo aj pre neho predmetom prvého vedeckého výstupu.

Druhá etapa – je spojená s inštitucionalizovaním slovenskej právnej historiografie v rokoch 1948–1992. V roku 1952 sa založil kabinet, neskôr oddelenie „*dejiny štátu a práva v Slovenskej akadémii vied*“, ako súčasť Československej akadémie vied, prepojený s Ústavom štátu a práva ČSAV. Katedra dejín štátu a práva na Právnickej fakulte UK v Bratislave bola ďalšou organizačnou platformou práce slovenských právnych historikov.

Tretia etapa – dovŕšila sa evolúcia – od dejín práva na území Slovenska, k dejinám slovenského práva. Pracovník v odbore právnych dejín – sú početnejšie, vzťahujú sa na šesť právnických fakúlt pôsobiach na Slovensku. Oddelenie dejín štátu a práva na Ústave štátu a práva SAV po organizačných zmenách nejestvuje.

5. Obsahové zameranie slovenskej právnej historiografie

5.1 Vymedzenie predmetu bádania

Vymedzenie predmetu právnych dejín na Slovensku korešpondovalo s individuálnou vedeckou prácou, a súčasne s prácami na kodifikácii československého súkromného (občianskeho) práva. Príslušná komisia rozoznávala „*právo platné na Slovensku*“, ktorého obsahovo najpočetnejšou časťou bolo obyčajové právo, ako právo uhorské. Diferencovali sa v ňom tie inštitúty ktoré sa považovali za autochtónne, či autenticky slovenské, za inštitúcie domáceho práva, príp. za obyčajové ľudové právo. Vyabstrahoval sa z toho termín – slovenské ľudové právo – t. j. sústava právnych noriem, ktorej autorom nebol uhorský štát, a bolo to teda právo pochádzajúce z iného prameňa, majúce inú povahu: Š. Luby tu hypoteticky uvažoval, akoby odvodením z historickej školy, psychologické školy, resp. teórie sociologickej, že slovenský ľud sa považoval za pôvodného normotvorcu týchto pravidiel správania.¹⁹ Prezentovala sa tým teória o samostatnosti slovenskej právnej kultúry, ktorá sa konštituovala (podľa tvrdení týchto autorov) už pred príchodom Maďarov do Dunajskej kotliny.²⁰ Š. Lubymu sa podarilo aj dokázať, „*akú podstatnú účasť brali Slováci na tvorení uhorskej právnej kultúry*“ samostatnosť viacerých inštitútov súkromného práva (obnovenie v majetkovom manželskom práve, rodinný nediel, prednosť rodovej postupnosti pred ostatnými spôsobmi dedičskej postupnosti a pod.).²¹ Skúmal sa ďalej vplyv slovanských práv na právo uhorské (dielo K. Kadleca²²), resp. sa zdôrazňovala osobitosť slovenského vývoja v rámci Uhorska (to dokazoval R. Rauscher). Dokumentovala sa tiež samostatnosť, slovanský (slovenský) pôvod viacerých inštitútov súkromného práva.²³

Prví profesori, právni historici fakulty (R. Rauscher, R. Horna) pristúpili aj k riešeniu metodologického problému par excellence, či možno, a keď áno ako riešiť základnú otázku jestvovania samostatných slovenských dejín štátu a práva, vzhľadom na to, že Slovensko netvorilo v histórii samostatný štátoprávny celok a nemalo samostatný štátny a právny vývin. Dospeli k riešeniu, že z hľadiska normatívneho chápania práva ich nemožno odtrhnúť od dejín uhorského práva. Treba ich pertraktovať podľa ich teritoriálneho a personálneho substrátu, vo vzťahu ku ktorému pôsobili teda ako dejiny práva na území Slovenska. Slovenskú právnu výlučnosť, alebo osobitosť v súlade s touto zásadou videli v partikulárnych právach, ktoré platili výhradne na území Slovenska, t. j. v mestskom práve, ktorými sa riadili mestá na Slovensku, v banskom práve platnom v regiónoch Slovenska, v poddanskom práve. Platnosť týchto partikulárnych právnych poriadkov výslovne a výlučne na Slovensku, opodstatňovalo podľa úvah zakladateľov právnych dejín Slovenska, zvláštnu právnu individualitu v slovenskom vývine. V prístupoch ku koncipovaniu slovenských

právnych dejín, ktoré sa prednášali v rámci dejín práva na území republiky československej, rezonovala a zdôrazňovala sa tendencia začleňovať dejiny domáceho právneho vývoja do rámca dejín slovanského práva, najmä českých právnych dejín. Paralelne s tým, za svoju ďalšiu úlohu považovali hľadať komparatívnu metódou styčné body, analogické právne inštitúty, formulovať všeobecné, osobitné a špeciálne znaky právnych dejín na území Slovenska s českými právnymi dejinami v pred – československom právnom vývoji. Pripravovali sa tým na kreovanie československých právnych dejín. Vytvorila sa totiž pedagogická vysokoškolská disciplína „*československé právne dejiny*“.

Na stretnutiach slovenských (potom československých) právnych historikov s maďarskými sa riešila aj pre nich podstatná problematika, vymedzenie predmetu slovenskej a maďarskej právnej historiografie, chápanie a výklad pre oba národy spoločných uhorských právnych dejín a porovnanie pohľadov slovenských a maďarských na jej obsah a význam od vytvorenia Svätoštepanskej koruny až po jej rozpad.²⁴

K. Rebro, romanista a právny historik,²⁵ roku 1957 na celoštátnej porade československých právnych historikov zdôraznil, že „*Slovensko má vlastne právne dejiny*“. Pre vymedzenie predmetu slovenskej právnej historiografie bola podstatná východisková slovenská vedecká téza, že Maďarská republika je, rovnako ako Československá republika, nástupníckym štátom po Uhorskom kráľovstve, ktoré zaniklo rozpadom v roku 1918. Maďarský štát a maďarské právo nie je štátom a právom identickým s uhorským štátom a právom, nie je s ním kontinuálnym či pokračujúcim. Pre obe právne samostatné národné historicko-právne vedecké disciplíny, pre slovenskú a maďarskú, je uhorský štát a právo predmetom ich výskumu, bádania. Výsledkom spoločného vedeckého seminára československých bádateľov bola úloha „*zpracovať uhorské dejiny štátu a práva do našich československých právnych dejín*“. Pre slovenskú historicko-právnu vedu bola na československej historicko-právnej konferencii v roku 1957 sformulovaná úloha nahradiť koncepciu slovenskú a uhorskú koncepciou slovenskou a československou (K. Rebro). Bola to vlastne ďalšia úloha slovenskej právnej historiografie, ktorú riešila ako otázku vzťahu medzi právnymi dejinami na území Slovenska a právnymi dejinami na území Čiech a Moravy, ktoré sa spojili na štátnej platforme ČSR (neskôr ČSSR, ČSFR). Predmetom vedeckej práce, ako aj pedagogického pôsobenia sa v podmienkach tejto štátnej jednoty stali právne dejiny na území Československa, s rešpektovaním oddelených a samostatných právnych dejín oboch jeho častí v pred – československom období. V rozsahu učebných textov napísaných v Prahe,²⁶ či neskôr v Brne venovaných výkladu o právnych dejinách v Československu mali objektívne právne dejiny na Slovensku viac-menej doplňujúcu relevanciu. Možno adekvátne proporcie nadobudli v spoločnej československej učebnici, ktorej slovenské vydanie vyšlo práve v roku zániku spoločného štátu.²⁷ Pre študentov by možno najpriateľnejšou bola učebnica spracovaná ako komparatívne dejiny štátu a práva v Česko-Slovensku. Pravdivosť takejto hypotézy sa však pre nespracovanie takéhoto diela neoverila.

5.2 Predstavitelia a témy slovenskej právnej historiografie

Po Š. Lubym, K. Rebrovi sa významnými predstaviteľmi slovenskej právnej historiografie stali M. Vietor, L. Bianchi, F. Sivák a ďalej J. Klimko, Š. Mertanová. Možno uviesť, že učitelia katedry a pracovníci ústavu štátu a práva obdobia po roku 1948 publikovali niekoľko desiatok monografií. Témami ich bádania sa stali revolučné historicko-právne

udalosti spojené s vystúpeniami poddaných, priemyselného robotníctva, jeho súdnou perzekúciou.²⁸ V niekoľkých dielach sa reflektovala Slovenská republika rád,²⁹ téma vývinu politickej správy, právne postavenie občana za buržoáznej ČSR,³⁰ ale aj právne aspekty koncentrácia a centralizácie kapitálu.³¹ Jedinečné bolo vydanie v roku 1973 spoločného diela českých a slovenských právnych historikov (temer s dvomi desiatkami autorov), na ktorom pracovali pätnásť rokov a to dvojzväzkového výstupu: *Dejiny štátu a práva v Československu v období kapitalizmu (1848–1945)*, Bratislava 1973.

Významnou osobnosťou vedného odboru slovenských právnych dejín sa stal **Martin Vietor**. Ako profesorovi právnych dejín mu ako prvému príslušná komisia po obhajobe udelila vedeckú hodnosť „*doktor právnych vied*“. Doteraz vedecky neprekonaným výsledkom jeho historického právneho bádania je monografia *Dejiny okupácie južného Slovenska 1938–1945*, ktoré boli vydané v roku 1968. Je autorom viacerých učebných textov k dejinám štátu a práva na území ČSR, a ČSSR, aj vedúcim autorského kolektívu skript *Všeobecné dejiny štátu a práva*. Ako jeden z prvých nastolil a riešil problém periodizácie štátu a práva v Uhorsku. Rozsah jeho tematického a časového záberu vo vedeckej spisbe siaha cez problematiku Slovenskej republiky rád, súdnictva za prvej ČSR,³² k problematike podstaty vojnového slovenského štátu.³³

Osobnosťou, ktorá prispela svojou hrivnou do vývoja slovenského národného vedeckého odboru právnych dejín, ktorého publikačné historiografické výstupy patria do československých právnych dejín bol L. Bianchi. Zapísal sa do tohto vedného odboru aj ako manažér vedy, osobnosť ktorá aj pre svoje dispozície polyglota bola v strede diania na veľkých vedeckých medzinárodných historicko-právnych podujatiach. Ako hlavný vedecký redaktor a autor dvojzväzkového multiautorského diela *Dejiny štátu a práva v Československu v období kapitalizmu* svojim odborným záberom spoznal, porovnával, diferencoval a spájaj všetky vývojové podoby dejín štátu a práva na území Československa, v rakúskom cisárstve, za dualizmu, v uhorskom štáte a v ČSR. Encyklopedickým spôsobom zmapoval slovenskú právnu historiografiu v heslách publikovaných v prvej komplexnom vlastivednom diele *Encyklopédia Slovenska*, zväzky druhý až štvrtý. Pravdivé pre jeho erudovanosť a súčasne symbolické je, že sa stal vedúcim lexikálnej skupiny tejto encyklopédie pre oblasť štát a práva po zakladateľovi slovenskej právnej historiografie Š. Luby, symbolicky a fakticky ako jeho nástupca a pokračovateľ.

Na prelome siedmeho a ôsmeho desaťročia sa svojimi dielami do slovenskej právnej historiografie zapísali predstavitelia novej generácie – F. Sivák,³⁴ J. Klimko,³⁵ Š. Mertanová.³⁶ Pre vysokoškolskú, vedecko-pedagogickú prácu úspešným počínom slovenskej a českej právnej historiografie boli spoločné učebnice pre vtedy všetky historicko-právne učebné predmety vyučované katedrami. Boli nimi už spomenutá učebnica: *Dejiny štátu a práva na území Československa*, učebnica pre predmet všeobecné dejiny štátu a práva,³⁷ *Právne dejiny socialistických krajín*.³⁸

Záver

Po predchádzajúcom monitoringu vzniku a vývoja slovenskej národnej právnej historiografie ako samostatného vedného odboru, možno za zásadné zložitosti a protirečenia jej evolúcie pomenovať tieto skutočnosti, ktoré bolo treba pre ich dokonštituovanie riešiť:

1. Vzťah k uhorským právnym dejinám sa riešil vymedzením predmetu bádania na teritórium Slovenska a jeho personálny substrát, a definovaním tohto predmetu názvom právne dejiny na území Slovenska (príp. na Slovensku);
2. Vzťah k českým právnym dejinám sa riešil viac ich prepojením a pedagogickým spojením, ako integráciou predmetu ich bádania, vytvorením spoločných dejín štátu a práva na území Československa (resp. „v“ Československu, tendujúcich k spoločným právnym dejinám českého a slovenského národa).

Hlavný nedostatok slovenskej právnej historiografie spočíval v metodologicky nekorrektnom riešení vzťahu „*dejiny štátu a práva*“ a dejiny, historiografia vôbec, a v období reálne socialistického stranického štátu a dobovej komunistickej ideológie v nenáležite širokom traktovaní „*dejín robotníckeho hnutia*“ a „*dejín komunistickej strany*“ ako v podstate jeho predmetu, dobovo podmieneného „*vedeckého komunizmu*“ ako jeho gnozeologického východiska a s tým súvisiacich pojmov, terminológie a prístupov.

V období inštitucionálneho konštituovania slovenskej právnej historiografie bolo ďalším nedostatkom, že podľa vtedajšej panujúcej koncepcie sa tento odbor chápal a nazýval ako „*dejiny štátu a práva*“, teda presahoval rámec dejín práva, akoby expanzívne sa vzťahoval aj na dejiny štátu, teda na problematiku mimoprávnu (najmä sociálnu, politologickú). Zaraďoval sa v tomto extenzívnom vymedzení nie do právnej vedy, ale do „*vied o štáte a práve*“. Vyplývalo to aj z toho, že právna veda, teda aj jej súčasť historicko-právna veda, suplovali vtedy nejestvujúce vedné odbory, ktoré vtedajšia panujúca stranícko-štátna ideológia neuznávala. Bola to vedná oblasť resp. vedný odbor známy pod názvom: **a)** štátoveda, ďalej **b)** politológia (politické vedy); a ich filozofickým základom mal byť „*vedecký komunizmus*“, ako jeden z troch zdrojov a súčasti marxizmu (spolu s marxistickou filozofiou a politickou ekonómiou).

Po roku 1990 sa predmet s pôvodným názvom „*dejiny štátu a práva*“, vykryštalizoval do právneho odboru „*historickoprávna veda*“, resp. právna historiografia.

Potvrdilo sa, že vedecký odbor história, či dejiny práva patrí do širšieho vedného odboru, do právnej vedy. Historicko-právna veda je interdisciplinárna. Predmetom tejto vedy je právo, právne normy, právny poriadok a v širšom kontexte právne vzťahy a právne vedomie v historickom vývoji. Historicko-právna veda je teda súčasťou právnej vedy, nie je súčasťou „*historických vied*“. Má s historickou vedy prieniky, čiastočne spoločnú metodiku, ale samostatný predmet výskumu.

Z bývalého predmetu poznávania a to z výskumu o vývoji štátu, sa „*dejiny štátu*“ transformovali do podoby právnych dejín, ktoré skúmajú a poznávajú dejiny štátneho, resp. ústavného práva. V tomto zmysle vysokoškolské pracoviská prijali nové pomenovania ako „*katedry právnych dejín*“, resp. „*katedry dejín práva*“. Zotrvačnosť myslenia a postojev pretrvala na niektorých katedrách, ktoré nesú naďalej názov katedry dejín štátu a práva, a aj v ich právnej historiografii sa prejavuje tento vzťah k bývalej teórii práva traktovanej na právnických fakultách.³⁹

Poznámky

¹ Toto pomenovanie „*slovenské právo*“ porovnaj v článkoch: LUBY, Š.: Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo. *Právny obzor*, 30, 1947 (v siedmich príspevkoch) s pokračovaním in *Právny obzor*, 31, 1948 (v šiestich príspevkoch).

- 2 Predstaviteľmi tejto právnej histórie boli okrem iných A. Lehotay, M. Bencsik, M. Bel, neskôr J. Engel, J. Bencúr, J. Hajnóczy). Porovnaj heslo: „Právna história“ In: *Encyklopédia Slovenska*. IV. Zväzok (N–Q). Bratislava, 1980, s. 509.
- 3 Adam František Kollár (1718–1783) slovenský spisovateľ, právny historik, knihovník. Pre múdrosť a rozhladenosť ho nazývali „slovenským Sokratom“. Bol dvorným radcom cisárovnjej Márie Terézie. K jeho dielam z dejín práva patrí opus „O pôvode a nepretržitom používaní zákonodarnej moci v cirkevných záležitostiach apoštolských kráľov uhorských“ (1764); a „Pôvaby dejín verejného práva uhorského kráľovstva“ (1783).
- 4 Právna história na týchto akadémiách 1860–1918 bola ideologicky, tématicky, súčasťou maďarskej národnej právnej historiografie. Ich práce charakterizovala metodológia nemeckej právnohistorickej školy, maďarskej nacionalistická ideológia a ignorovanie slovenského prúdu právnej histórie na Slovensku. Por. heslo: „Právna história“ In: *Encyklopédia Slovenska*. IV. zväzok (N–Q). Bratislava, 1980, s. 509.
- 5 Podrobnejšie por.: VIETOR, M.: Právnická fakulta Univerzity Komenského. In: *Päťdesiat rokov Univerzity Komenského*. (Vydané pri príležitosti 50. výročia založenia Univerzity Komenského). Bratislava, 1969, s. 190 a n.
- 6 Porovnaj podrobnejšie: BEŇA, J.: Dejiny Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1921–1996). In: *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave*. (75 rokov činnosti Právnickej fakulty UK). Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, Bratislava, 1996, s. 103 a n.
- 7 Porovnaj k tomu podrobnejšie: MALÝ, K.: Z minulosti československé právní historie. (Konferencie, na ktoré bychom neměli zapomenout). In: *BENE MERITO. Profesorovi Jozefovi Klimkovi k 70. narodeninám*. Bratislava, 2012, s. 166–172.
- 8 Por. grant: „Vývoj práva v Československu 1945–1989“. Výstup publikovaný, Praha, Karolinum 2004; grantový výskumný projekt „Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1938) a jejich místo ve střední Evropě, výstup Praha, Karolinum, 2010. Grant skúmajúci mestské právo v strednej Európe, s výstupmi, edícia Koldíňova diela: *Práva městská Království českého*, pripravovaná ústavem právních dějin pod vedením Karla Malého a doplněná kolektivnou monografiou, výstup Praha, Karolinum 2013.
- 9 „Obrany slovenského národa“ – súborné označenie kníh, brožúr, článkov, polemík a pod., ktoré vznikali od počiatku 18. do polovice 19. storočia a reagovali na národný útlak Slovákov v Uhorsku. Odzrkadľovali vývin slovenského politického a historickoprávneho myslenia v koncepcii „zmluvnej teórie“, (Apológia J. B. Magina, 1728) dobrovoľného zväzku, zmluvy Slovákov a Maďarov, ktorí sa spojili do spoločného štátu; v tzv. teórii o pohostinnom prijatí Maďarov Slovámi, ktorí založili spoločný štát: J. Kollár v r. 1821 čerpajúc z filozofie Herdera sformuloval moderný pojem národa stotožňujúc národ s jazykom. S. Hojč a L. M. Šuhajda (1833) rozšírili a prehĺbili herderovsko – kollárovský pojem národa o zvyky, obyčaje, aj ako formy práva, ktoré považovali za atribúty jeho osobitosti. E. Štúr (1841) argumentoval aj právne historicky, a to zásluhami Slovákov na obrane a budovaní Uhorska, a rozviedol vzťah národa k národnej reči. Klasické obdobie obrán slovenského národa zhrnul J. Palkovič ich súborným vydaním v Prahe 1842 a ukončili ho E. Štúr a M. M. Hodža spismi (1845 a 1848) a prijatím prvého slovenského štátoprávneho programu „Žiadosti slovenského národa“, na verejnom zhromaždení v L. sv. Mikuláši 10. mája 1848. Argumentovalo sa v nich: historickoprávne: sme „pranárodom“ v uhorskej vlasti a „niekdajší majiteľ“ svätej tejto zeme“; a prirodzeno-právne a to 19. storočím ako vekom rovnosti, žiadali rovnoprávnosť národov v Uhorsku a jeho premenu na konštitučný štát, federáciu na národnom základe, so slobodou tlače a zrušením poddanstva. Por. In: TIBENSKÝ, J.: *Chvály a obrany slovenského národa*. Bratislava, 1965.
- 10 Uvedenou problematikou sa zaoberali od konca 18. storočia slovenskí historici, osobnosti ako S. Timon, J. Papánek, P. J. Šafárik a. i.).
- 11 RÁTH, Augustín: Otáznik k zbieraniu slovenského obyčajového práva (obsahoval súbor viac ako 600 otázok, vyplnením ktorých respondentmi z ľudového prostredia, sa mala získať databáza pre poznanie jeho stavu), publikované In: *Slovenské Pohľady*, ročník 1906/250, 1907/112, 174, 235. Usiloval sa zdokumentovať slovenské zvykové práva, ktoré považoval za „**právo slovenského ľudu**“. Na základe ľudových výrazov vytváral slovenské právneho názvoslovie, dovtedy nejstávajúcu terminológiu. V obyčajovom práve slovenského ľudu videl pravidlá správania sa, ktoré sú najbližšie životu a spravodlivosti, ktoré sa zakladajú „na samorodnom pociťení dobrého i zlého, slušnosti i neslušnosti“. Považoval ich za vyjadrenie jeho vedomia a svedomia, zmyslu pre pravdu a spravodlivosť, psychológie národa, jeho individuality a identity. Vzdával tým hold normotvornému géniu ľudu.
- 12 *Slovenské právni dějiny v rámci dějin práva ve střední Evropě*. Bratislava, 1927.
- 13 Štefan Luby v predslove svojho životného diela *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, vydanom v roku 1947, ktorým sa potvrdilo konštituovanie slovenskej historickoprávnej vedy o prof. R. Rauscherovi napísal: „Skutočný záujem poslucháča o najzaujímavejší predmet zaviedol aj mňa do ústavu a pracovne profesora, ktorý ma čarom svojej osoby a vedeckej osobnosti, aj účinnou podporou mojej záľuby viedol k predsavzatí urobiť štúdium a vzdelávanie histórie práva svojim životným povolaním“. Porovnaj: LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava, Iura edition, 2002, s. 11.
- 14 Patria sem práce: *Uherské a slovenské právní dějiny*. Bratislava, 1933; *Několik úvah o programu a cílech slovanských právních dějin*. Bratislava, 1934; *O vědecké metody při zkoumání soukromého práva u Slovanů v dobách starších*. Bratislava, 1935.
- 15 *Volební kapitulace a korunovační reversy panovníků ve státech střední Evropy* (Br. 1925); *Polská kodifikační komise a její unifikáční snahy 1919–1929* (Br. 1929); *Soudní knihy osvětimské a zátorské z 1440–1562*. Praha, 1931. *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě* (Br. 1934).

- ¹⁶ *Encyklopédia Slovenska*. V. zväzok. (R–Š). Bratislava, Veda. Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1981, s. 42. Heslo: Rauscher, Rudolf (autor hesla, L. Bianchi).
- ¹⁷ Rudol Rauscher (1896–1941), s. 153–154. Autor hesla: L. Vojáček. Por. Biografie profesorov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. In: *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty UK (1921–1997)*. Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1996.
- ¹⁸ Z historikoprávneho odboru publikoval práce: *Čtení o ústavních dějinách slovenských* (Praha, 1924); *Konec starého Uherska* (Brno, 1924); *Stará ústava česká a uherská* (Praha, 1931) a *Češi a Slováci před svým státním sjednocením* (Praha, 1932).
- ¹⁹ LUBY, Š.: *Obyčejové právo a súdny prax. (Civilistická štúdia zo slovenského práva)*. Bratislava, 1939, s. 12.
- ²⁰ Por. BLAHO, P.: Úvodné slovo k druhému vydaniu. In: LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava, 2002, s. 7.
- ²¹ Porov.: BIANCHI, L.: Akademik Štefan Luby zomrel. *Právněhistorické studie* 21 (1978), s. 351.
- ²² KADLEC, K.: *Rodinný nedíl čili zádruha v právu slovanském*. Praha, 1898; *Rodinný nedíl v světle dat srovnávacích dějin právních*. Praha, 1901.
- ²³ Príspevkom k tejto téme boli opäť diela českých právnikov, a to Ervína HEXNERA: *Zvykové právo na Slovensku*. Br. 1931; ROUČEK, F.: *Občianské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Br. 1937.
- ²⁴ Uvedená problematika bola súčasťou programu stretnutí v roku 1959, 1962, a 1966 ktorá sa venovala novej maďarskej učebnici právnych dejín obdobia kapitalizmu. Prerokovali sa na ňom niektoré sporné otázky spoločných právnych dejín, osobitne postavenie národnostných menšín. Por. MALÝ, K.: Z minulosti československé právni historie (konferencie, na ktoré bychom nemeli zapomenout). In: *BENE MERITA. (Profesorovi Jozefovi Klimkovi k 70. narodeninám)*. Bratislava, 2012, s. 167 až 169.
- ²⁵ REBRO, K.: *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské reformy Jozefa II. na Slovensku*. Bratislava, 1959.
- ²⁶ Por. VANĚČEK, V.: *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Praha, Orbis, 1975.
- ²⁷ MALÝ, K. – SIVÁK, F.: *Dějiny státu a práva v Česko – Slovensku do roku 1918*. Bratislava, Obzor, 1992.
- ²⁸ BIANCHI, L. bol autorom okrem iných aj týchto monografií: *Samospráva a občianske slobody v buržoáznej ČSR*. Bratislava, 1954; *Súdna perzekúcia robotníckeho hnutia na Slovensku podľa zákona na ochranu republiky*. Bratislava, SAV, 1955; *Samospráva a občianske slobody v buržoáznej ČSR*. Bratislava, SVPL, 1954.
- ²⁹ VIETOR, M.: *Slovenská sovietska republika 1919*. Bratislava, 1955; *Slovenská republika rád*. Bratislava, 1959; *Význam a miesto Slovenskej republiky rád v československých dejinách*. Bratislava, Epoque, 1969. Generačne nové spracovanie tejto témy publikoval žiak profesora M. Vietora, a to KLIMKO, J.: *Slovenská republika rád (pokus o socialistickú štátnosť)*. Bratislava, Pravda, 1979.
- ³⁰ BIANCHI, L.: Právne postavenie občana na Slovensku za kapitalizmu. 1. Obdobie dualizmu v Uhorsku. *Právnické štúdie* 31, 1973, s. 97–142.
- ³¹ Por. BIANCHI, L.: *Právne formy monopolizácie*. Bratislava, VPL, 1965.
- ³² VIETOR, M.: *K počiatkom buržoázneho súdnictva ČSR*. Bratislava, 1960.
- ³³ VIETOR, M.: „Samostatné“ Slovensko v plánoch A. Hitlera. *Právnické štúdia*, 1962. Tiež: Závislosť a zánik tzv. Slovenského štátu. *Právněhistorické studie* 8, 1962.
- ³⁴ Po archívnom bádani spracoval problematiku právnych aspektov československého parlamentarizmu. Po spoločnej učebnici dejín štátu a práva na území Československa (spoluautor K. Malý) vydanaj v roku 1992, sa stal autorom prvej slovenskej učebnice právnych dejín: SIVÁK, F.: *Dějiny státu a práva na území Slovenska do roku 1918*. Bratislava, 1998.
- ³⁵ KLIMKO, J.: *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava, Obzor, 1981; *Hranice predmníchovskej republiky (1918–1938)*. Bratislava, VEDA SAV, 1982; *Tretia ríša a ľudácky režim na Slovensku*. Bratislava, Obzor, 1984.
- ³⁶ MERTANOVÁ, Š.: *Ius tavernicale: štúdie o procese formovania práva talernických miest v etapách vývoja tavernického súdu v Uhorsku (15.–17. storočie)*. Bratislava, 1985.
- ³⁷ KINCL, J. a kol.: *Všeobecné dějiny státu a práva*. Praha, Panorama, 1983. Spoluautormi učebnice boli dvaja slovenskí právní historici: doc. G. Železková, a doc. Vladimír Čarvaga.
- ³⁸ VLČEK, ě.: *Dějiny státu a práva socialistických zemí*. Praha, Panorama, 1983. Spoluautorom učebnice bol aj slovenskí právní historik, doc. J. Fischer.
- ³⁹ Vďaka za vypracovanie príspevku patrí doktorandom ŠP 3. 4. 2. teória a dejiny štátu a práva, ktorí zhromaždili časopiseckú literatúru k tejto téme.

From Legal History in the Territory of Slovakia to the Slovak Legal History

Jozef Beňa

Summary

The specificity and complexity of the process of establishment of national legal history as a scholarly discipline in Slovakia was influenced by the absence of a historical Slovak state, as well as by an undefined Slovak national territory. History of law of the Hungarian Kingdom and to some extent the history of Czechoslovak law equal the history of law in Slovakia. Developmental stages of law in Slovakia within the Czechoslovak legal history have been discerned by the author as follows: a) the definition and legal regulation of the “territory of Slovakia”; b) establishment of the national Slovak Republic within the Czechoslovak Federation; c) establishment of the independent Slovak Republic and the Czech Republic as two legal successors of the defunct Czechoslovak state. Hence, only as of 1 January 1993 begins the Slovak legal history. However, national Slovak legal history as a separate discipline was formed to some extent much earlier than this. The author describes, pursues periodization, analyses and evaluates the institutional, personal, thematic, and content development of the Slovak legal historiography. The Department of History of State and Law at the Faculty of Law in Bratislava and the Institute of State and Law of the Slovak Academy of Sciences, Š. Luby, K. Rebro, L. Bianchi, and M. Vietor were the founders of this discipline of Slovak jurisprudence. At the beginnings of its establishment, the Czech professors, legal historians, played an important role (most notably R. Rauscher), fulfilling thus their scholarly mission. The Slovak legal historiography was thus formed as an organic component of the Czechoslovak legal scholarship, in cooperation with the Czech scholarship on legal history. The greatest success of the Slovak legal historiography is the monograph on history of private law in Slovakia, the research into problems of drawing the Czechoslovak borders in the territory of Slovakia, and a two-volume synthesis called *History of law in the period of capitalism (1848–1945)*.